

Dokument nr. 8:67

(2001-2002)

Forslag fra stortingsrepresentantene Sigbjørn Molvik, Olav Gunnar Ballo og Karin Andersen om endringer i reglene for rehabiliterings- og attføringspenger

Til Stortinget

Bakgrunn

Ot.prp. nr. 48 (1998-1999) foreslo endringer i beregningsreglene for rehabiliteringspenger etter folketrygdloven kapittel 10 og attføringspenger etter kapittel 11. Hovedmålene ved regelendringene var å forenkle ordningen og samordne den med andre midlertidige ordninger som sykepenger og dagpenger ved arbeidsløshet, hvor målet er at stønadsmottaker skal tilbake til arbeidslivet. Det ble ikke uttrykt et mål om å redusere nivået på ytelsene.

Rehabiliterings- og attføringspenger er folketrygdytelser til livsopphold, i likhet med dagpenger under arbeidsløshet og sykepenger. De kan ytes til personer i en omstillingsperiode når disse er uten arbeidsinntekt som følge av helsesvikt. Både sykepenger og dagpenger under arbeidsløshet beregnes på grunnlag av inntekt forut for det tidspunktet retten til ytelsene inntreffer. Før endringene ble rehabiliterings- og attføringspenger beregnet etter samme regler som stønadsmottakerens eventuelle framtidige uførepensjon.

Under behandlingen av Ot.prp. nr. 48 (1998-1999) sluttet Stortinget seg til regjeringens forslag om at rehabiliterings- og attføringspenger skulle løsrives fra reglene for uførepensjon. Stønadene skulle fra 1. januar 2002 beregnes på grunnlag av pensjonsgivende inntekt. Attførings- og rehabiliteringspenger skulle bli pensjonsgivende.

Stortinget vedtok følgende punkter av vesentlig betydning for den disponible inntekten til personer på rehabiliterings- eller attføringspenger:

- Attføringsstønad, *stønad til husholdsutgifter*, ble avvirket.
- Rehabiliterings- og attføringspenger ble pensjonsgivende inntekt. Trygdeavgiften økte.
- Retten til halvt særfradrag falt bort.
- Ektefellelilleget ble avvirket.
- Kompensasjonsnivået ble satt til 66 pst. av beregningsgrunnlaget (pensjonsgivende inntekt).

- Minste årlige ytelse for rehabiliterings- og attføringspenger ble satt til 1,6 ganger G (G=grunnbeløpet i folketrygden).
- Barnetillegg ble erstattet med et fast barnetillegg.
- Stønad til barnetilsyn som en erstatning for stønad til husholdsutgifter.
- Adgangen til å tjene opp til 0,5 ganger G før attføringspengene graderes ble fjernet.

Det ble forutsatt at endringene i beregningsreglene for rehabiliterings- og attføringspenger skulle være kostnadsnøytrale. Samtidig skulle personer som hadde hatt lav eller ingen inntekt før de ble stønadsberettigede få høyere ytelser enn etter reglene som gjaldt før 1. januar 2002.

Det ble lagt opp til overgangsregler slik at stønadsmottakere ved ikrafttreden skulle kunne regne med å beholde om lag samme nettonivå i en rimelig periode. I forbindelse med behandlingen av statsbudsjettet for år 2002 besluttet stortingsflertallet å fravike forutsetningene som lå i Ot.prp. nr. 48 (1998-1999) om overgangsregler og overgangsperiode. Flertallet slo en strek over tiltak som skulle dempe ulempene for stønadsmottakere som kom dårlig ut økonomisk.

I Riksrevisjonens Dokument nr. 3:3 (2001-2002), Riksrevisjonens undersøkelse om uførepensjon og yrkesrettet attføring, bemerker Riksrevisjonen at andelen nye uførepensjonister som hadde prøvd attføring i 1999 var for lav og synkende over flere år.

Levekårsundersøkelser viser at mottakere av rehabiliterings- og attføringspenger oftere har økonomiske problemer enn personer som mottar uføretrygd. (Levekårsundersøkelser blant grunnstønadsmottakere, SHD, 1995 og 1998.)

Det var altså i 1999 for få personer som prøvde attføring. Dette fåtallets muligheter til å lykkes med å komme inn i arbeidslivet begrenses av lave økonomiske ytelser. Det så allerede før regelendringene ut til at uføretrygd kunne gi bedre økonomisk uttelling

enn attføring. I forhold til arbeidslinjas målsettinger taler dette for en heving av nivået på rehabiliterings- og attføringspenger.

Inntektstap

De nye reglene for beregning av rehabiliterings- og attføringspenger trådte i kraft 1. januar 2002. Svært mange stønadsmottakere har opplevd et dramatisk fall i inntektene til livsopphold. Resultatet er ytterligere problemer med å klare løpende utgifter. Mange mennesker tvinges til å søke hjelp på sosialkontoret.

Kostnadsnøytralitet og omfordeling mellom trygdede er ikke veien å gå når målet er å finne riktig nivå eller innretning på trygdeytelser. Omfordeling av inntekt mellom grupper må omfatte alle inntektsgrupper og typer. Det er en vurdering av hva som er rimelige levekår for den enkelte og hensiktsmessighet i forhold til målet om å komme i arbeid, som må ligge til grunn for endringene. Det er to grunner til at en svekkelse av disse stønadsmottakernes inntekt er betenkelig:

- a) Fra 1. januar 2002 fikk mange sin økonomi dramatisk endret over natten. Dette gir en uforutsigbarhet i disse menneskenes økonomiske livsgrunnlag som er uakseptabel.
- b) Dårlig økonomi svekker stønadsmottakernes mulighet til å gjennomføre et rehabiliterings- eller attføringsløp med positivt resultat. Dermed begrenses mulighetene for oppnåelse av målene fastlagt ved tilslutningen til arbeidslinja.

Ingen friinntekt

Etter 1. januar 2002 ble adgangen til å beholde en inntekt på 0,5 G (G=folketrygdens grunnbeløp) før attføringspenger graderes fjernet. Attføringspengene reduseres fra første arbeidstime. Mottakere av rehabiliteringspenger hadde ikke rett på friinntekt før regelendringen og har heller ikke fått det etter 1. januar 2002.

Konklusjon

Mottakere av rehabiliterings- og attføringspenger har ikke fått kompensert det inntektstapet de fikk som følge av regelendringene som trådte i kraft 1. januar 2002. En dramatisk forverring av økonomien til mottakere av rehabiliterings- og attføringspen-

ger, etter at regelendringene trådte i kraft 1. januar 2002, taler i seg selv for en heving av nivået på ytelsene. Levekårsundersøkelser som viser store økonomiske problemer hos dem som står utenfor arbeidslivet og da spesielt mottakere av rehabiliterings- og attføringspenger peker i samme retning.

Det bryter med intensjonen i «en mykere arbeidslinje» når man fra 1. januar 2002 fjerner retten til friinntekt inntil 0,5 G. Incentivet til å prøve ut arbeidsevnen blir borte og risikoen er stor for at denne endringen virker demotiverende og urettferdig. Friinntekt bør gjeninnføres. I og med at det er full adgang til starte attføring før rehabilitering er fullført, er det logisk at også personer på rehabilitering gis adgang til friinntekt.

Forslag

På denne bakgrunn fremmes følgende

f o r s l a g :

Stortinget ber Regjeringen endre reglene for beregning av rehabiliterings- og attføringspenger. Følgende to hensyn må ivaretas:

- Det økonomiske tapet som mange mottakere av rehabiliterings- og attføringspenger har opplevd etter regelendringene 1. januar 2002 må kompenseres fullt ut.
- Nivået på rehabiliterings- og attføringspenger med tilleggsytelser må heves, slik at de gir akseptable økonomiske levekår. Det må tas hensyn til at begrensninger i den enkeltes økonomi ikke skal svekke stønadsmottakernes muligheter for å gjennomføre et vellykket rehabiliterings- eller attføringsløp.

Videre ber Stortinget Regjeringen endre reglene slik at retten til friinntekt gjeninnføres, og gjøres gjeldende for mottakere av både rehabiliterings- og attføringspenger:

- Mottakere av rehabiliterings- og attføringspenger gis adgang til beholde en friinntekt minst svarende til 0,5 G (G=folketrygdens grunnbeløp) før rehabiliterings- eller attføringspengene graderes.